

7 STOLJEĆA SESVETA

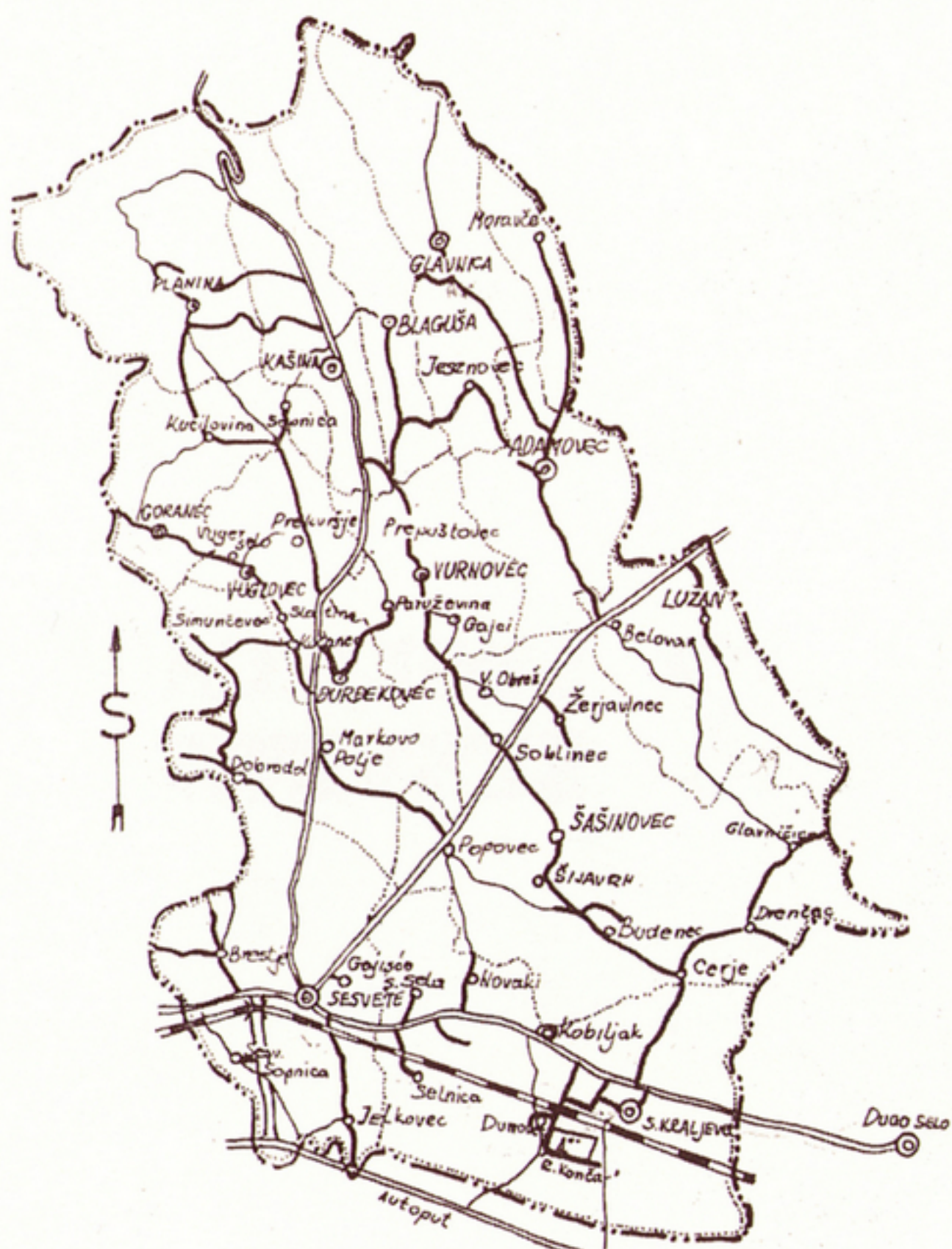
1328 - 1995

**Tisak kataloga omogućio:
HDZ - ogranak Sesvete**

NA NASLOVNOJ STRANI:
CRKVA SVIH SVETIH - SESVETE

7 STOLJEĆA SESVETA

KARTA PODRUČNOG
UREDA SESVETE
(SESVETSKO PRIGORJE)

SEDAM STOLJEĆA SESVETA

Područje Sesevetskog Prigorja bilo je već početkom XIII stoljeća gusto naseljeno zahvaljujući svom prometnom smještaju i susjedstvu srednjevjekovnog Gradeca i Kaptola, plodnom zemljištu i gori Medvednici. U širem zemljovidnom smislu naše Prigorje bi obuhvaćalo: "prostor Podsuseda na zapadu do Komina na sjeveroistoku", a Prigorcima ovo svoje područje dijele još na pet manjih regija. Sam naziv Prigorje (Sesevetsko) je domaći izraz, jer pučanstvo ovoga područja sebe naziva Prigorcima. U zemljovidnom smislu Sesevetsko Prigorje se nalazi u središnjoj Hrvatskoj, to je jedna od mikroregija "središnji dio Medvednice ima najizrazitije Prigorje i Podgorje koje zaslužuje posebnu pažnju..., to su najpitomiji i najprije naseljeni dijelovi čitave mikroregije (Središnje Hrvatske)". Usporedbe radi, kao što mi nazivamo ovaj naš kraj Prigorje, tako Jaskanci svoje područje nazivaju Jaskansko Prigorje.

Sjeverna granica Sesevetskog Prigorja je gora Medvednica koja se pod tim nazivom u pisanim povijesnim izvorima prvi puta spominje u povelji kralja Karla Roberta 1328. godine "magnus mons MEDUEDNICH", s koje se spuštaju mnogobrojni potoci prema rijeci Savi koja je južna granica Prigorja. Brdoviti teren prestaje na nadmorskoj visini od 130 metara i prelazi u aluvijalnu savsku ravnicu (recentni aluvijal). Zapadna granica bila bi zamišljena crta Sesevete - Goranec - Gornja Planina, dok bi istočna išla crtom od Sesevetskog Kraljevca na Lužan, Moravče, Laz. Uz Savu je plodno tlo, pogodno za ratarstvo, dok su blagi obronci Medvednice idealan teren za vinogradarstvo. Uslijed ovako povoljnih uvjeta život na ovome području počinje već u predhistoriji preko antike i srednjeg vijeka do današnjih dana. Arheološka iskopavanja u Prigorju vodi već niz godina ravnatelj Muzeja Prigorja kustos i prof. Vladimir Sokol, koji u katalogu privremene postave muzeja piše o arheološkoj zbirci: "Najstariji

KASNOANTIČKA POSUDA SA KUZELINA, 4/5 st.
FOTO: V. SOKOL

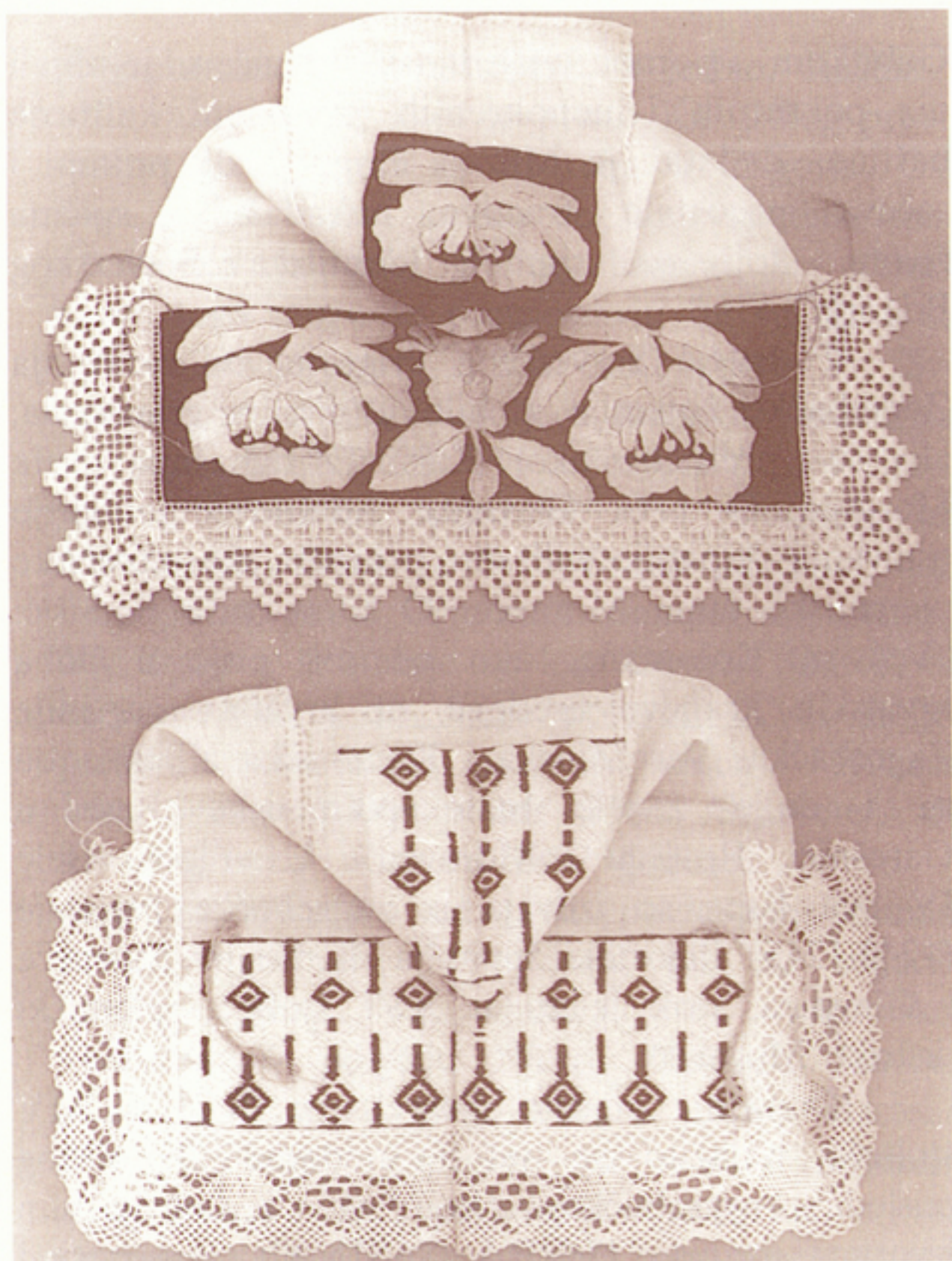

GROB br. 7 - MORAVČE
GROBNA ZARA IZ KASNOG BRONČANOG DOBA (13. st. pr. Krista)

atribuirani artefakti mogli bi pripadati eneolitu, bakrenom dobu četvrtog milenija prije Krista, nađeni u Donjoj Glavnici i na brijegu Kuzelin, dok kulturu "žarnih polja" iz XIII stoljeća prije Krista predstavlja višekratna žara s posudama kao priložima, nađena na lokalitetu Draščica. Oko 1000 godine prije Krista podiže se na brdu Kuzelin utvrđeno naselje kasnog brončanog doba, koje je dalo niz predmeta, najčešće iz svakodnevnog života: "keramičke posude, ručni žrvanj za mljevenje žita..., starije željezno doba nije tu zamjetnije prisutno..., mlađe željezno doba (Kelti) je obilnije nalazima, od kojih su posebno značajni ulomci grafitne keramike 1. te srebrnog novca iz 1 i 2 stoljeća". Rim ostavlja svoje tragove u Prigorju ostacima "velikih ladanjskih i gospodarskih zdanja (*vilae rusticae*), čije ostatke nalazimo u Moravču, Vugrovcu i Donjoj Glavnici (koja je imala svoj kupališni dio /*thermae*/..., to je također i doba kada je prevladao običaj spaljivanja pokojnika, poput nalaza žarnih grobova i žara u zemljanim humcima iz Đurđekovca i Dumovca". Iz vremena srednjeg vijeka opet imamo nalaze s lokaliteta Kuzelin: "Na tu 511 metara visoku uzvisinu, koja je vjerojatno imala i vojničku posadu poradi svoga strateškog položaja na razdjelnici Zagorja i Prigorja i komunikacije Sjever - Jug rimskog carstva, sklanja se stanovništvo pred germansko - hunskim provalama. Stoga predmeti svakodnevne upotrebe - prstenje, novci, keramičke i brončane posude, te vojnički - vrhovi strijela i noževi svjedoče o tom bremenitom dobu 4 i 5 stoljeća". Vrlo su rijetki nalazi kasnog srednjeg vijeka, ali postoje indicije, da će iduća rekognosciranja na terenu dokazati postojanja lokaliteta od XI - XVI stoljeća /*castrumi*/.

Kroz Sesevsko Prigorje prolaze dijelovi prirodnih pravaca (Panonski, Sjeverno Posavski, Podravski) kojima već u antici i kasnije u srednjem vijeku prolaze prometnice. Sesvete je u srednjem vijeku bilo smješteno na sijecištu dviju važnih srednjovjekovnih prometnica, od kojih je jedna išla smjerom zapad - istok i nazivala se

“magna strata” ili “magna via regis”, a druga u smjeru sjever - jug, u povijesnim izvorima zvana “via executalia” /vojnička cesta/. “Magna strata” je dolazila iz “Teutonije”, prolazila kroz Zagreb, a iza Zagreba se račvala u tri smjera, od kojih jedan smjer ide preko Sesveta dalje prema Zelini i Varaždinu, drugi prema Čazmi. Vojnička cesta je dolazila sa sjevera, prelazila Medvednicu preko Laza /srednjevjekovni Wrazilaz/, spuštala se preko Kašine i Sesveta do Save, prelazila je kod Ivanje Reke i produžavala dalje u Pokuplje i Posavinu. Zahvaljujući ovim prirodnim osobinama intenzivno naseljavanje ovoga prostora započinje već krajem 12 stoljeća, ako ne i prije. Sela i naselja su se ovdje smjestila na obroncima Medvednice, uskom brežuljkastom podbrđu, širokoj ravnici oko Save i uz ove dvije prometnice. O naseljavanju i običajima ovoga kraja kustos etnografske zbirke MP-S prof. Snježana Jurišić piše: “Pretežno brežuljkasti krajolik umjerene klime s razmjerno bogatim vodotocima uvjetovao je prilike i način života stanovnika ovoga kraja. Prigorska sela smještena su na obroncima Medvednice, tlu pogodnu za vinograde. Gospodarstvo je nalagalo razmjenu vlastitih proizvoda s proizvodima bogatijih susjeda. Od ranog srednjeg vijeka život se je odvijao u okviru seljačkih zajednica - zadruga. U ravničarskom dijelu zaselci su veći i zbijene patronimičke strukture sa tipičnim drvenim troprostornim prizemnicama od hrastovih ili kestenovih planjki, najčešće sa pristupnim trijemom tzv. polutanom. U brdovitom dijelu su napravljena kućišta prilagođena konfiguraciji terena. Unutrašnjost kuće je vrlo skromno opremljena stolom s dvije kutne klupe, posteljom, kolijevkom, škrinjom i ormarom. U kućnom priboru sačuvao se ručni mlin, žrvanj, zdeljnjak - polica za suđe, lončarski proizvodi i nešto od tekstilnog ruha. Uporabni tekstil kao i dijelovi ruha bili su izrađeni od domaćeg platna tkanog na tkalačkom stanu. Pokrivala za glavu svojom raznolikošću ornamenta, boje i tehnike izrade pokazuju umješnost anonimnih stvaraoca.

PACULICE SESVETSKO PRIGORJE

TRADICIJSKA ARHITEKTURA
ŠAŠINOVEC

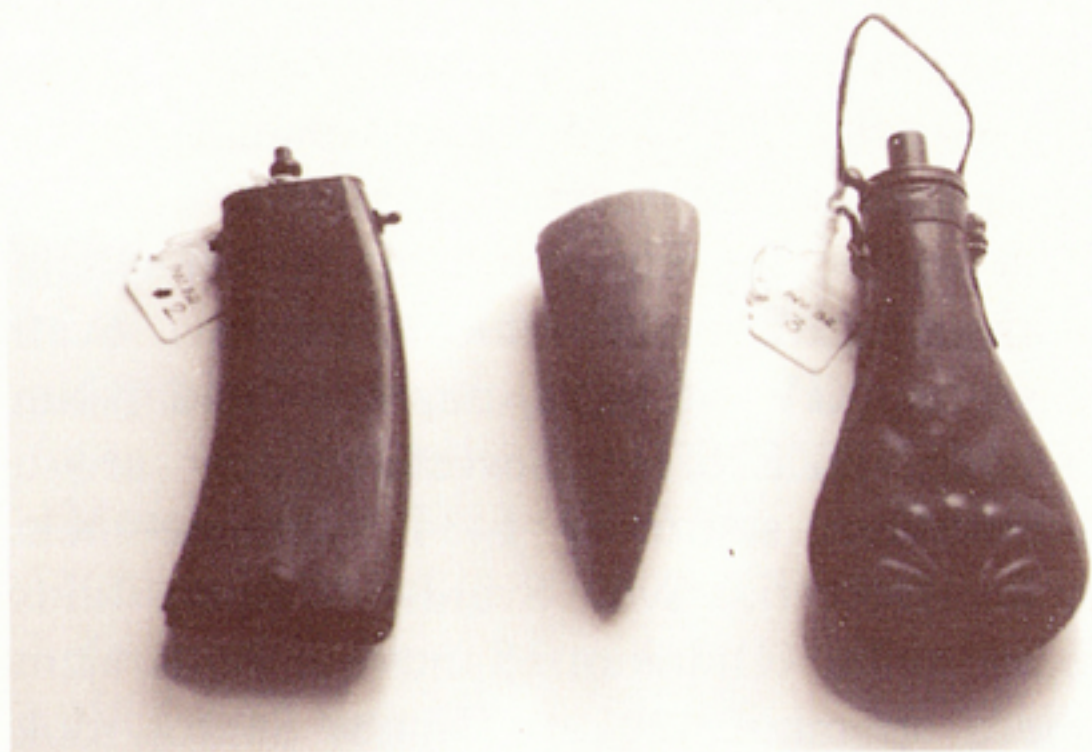
Gubitkom uporabe vrijednosti odbačen, je cijeli niz pokretnih i nepokretnih predmeta kulturne baštine. Zadatak je Muzeja Prigorja da prikupi i sačuva preostale tragove nekadašnjeg načina života, koji su simbol identiteta Sesevetskog Prigorja”.

Područje Sesevetskog Prigorja, od osnivanja Zagrebačke županije je bilo u njenim granicama, ali su predjeli oko Kašine, današnjih sela Moravče, D. i G. Glavnica, Adamovec još prije osnivanja županije bili dio prostora starohrvatske plemenske župe Moravče. O tome piše F. Šišić: “Već za Kolomana, ako ne još prije u doba hrvatskih kraljeva uređene su hrvatske županije Zagrebačka, Varaždinska i Križevačka ali tako da su i dalje živjele male plemenske župe u Garešnici, Rovišću i Moravču”. U vrijeme Bele IV ova župa se izdvaja iz zagrebačke županije (1242-1245) i postaje županija ili distrikt Moravče i Glavnica, dok je to u XVI stoljeću plamički distrikt Moravče.

Današnje mjesto Sesevete u XIII i XIV stoljeću nalazilo se je u međama kaptolskog posjeda /zagrebačkog/ koji se u povijesnim izvorima naziva “TERRA CASINA”. Ovaj posjed se prvi puta spominje u ispravi kralja Andrije iz 1217 godine. Same Sesevete su se smjestile na raskrižju dviju vrlo važnih prometnica onoga vremena i povijesni izvori spominju ga vrlo rano, u Statutu Zgb. Kaptola iz 1334 god. U poglavlju, gdje se nabrajaju sela koja kaptol posjeduje “u zajedničkom vlasništvu” za selo Sesevete piše: “Item VILLAM apud eccliesiam Omnium Sanctorum”. Isti izvor spominje i sesevetsku crkvu i točno joj određuje položaj: “Item ecclesia Sanctorum Omnium circa Magnam Viam”. Dakle, selo se nalazi uz crkvu koja se nalazi blizu velike ceste! R. Gajer /Radovi 11, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1978, str.58-59/ piše između ostalog i o selu Sesevete: “Očito je također da su se tih 6 sela - Lepa Ves, Vrapče, Retkovec, Oporevec, Kašina i Sesevete - smjestilo duž najvažnijih srednjevjekovnih prometnica u onom kraju, većina uz cestu koja od Susedgrada preko

Zagreba ide dalje na Istok, a jedno, Kašina na vrlo važnoj cesti, koja je preko Kašinskog prevoja /danas Laz/ vodila iz Zagreba u Zagorje. Osim toga, ta su sela, koliko se čini, spadala među veća sela kaptolskog vlastelinstva. Na temelju svega toga može se pretpostaviti da su tih 6 sela bila relativno stara". Selo kod crkve Svi Sveti počinje se u XIV stoljeću nazivati mađarskim imenom MENDZENTH /Sesvete?/ dok se u jednom sudskom sporu iz 1434 spominje neki Matija, sin Đure iz Svih Svetih /Mathei, filius Georgii de villa Omnium Sanctorum/. Krajem XV stoljeća spominje se kao Omnes Santos, dok tijekom XVI i do druge polovice XVII stoljeća prevladava mađarski naziv Myndzent, Mynczent. Ime Sesvete dobiva tek 1783 /Szesvete/, dok hrvatski naziv nosi od 1897 godine.

Stanovništvo od prvih povijesnih poimanja iz prve polovice 14 stoljeća bili su seljaci - kmetovi, koji su obitavali na kaptolskom vlastelinstvu, posjedu "Terra Casina". Sesvetski kmetovi su imali svoje obveze prema vlastelinu /Zagrebačkom kaptolu/ u vidu novčanih, naturalnih i radnih podavanja /marturina, crkvena desetina, tlaka/. Za Božić obvezna su bila darovanja /munera/ u vidu jednog kopuna, pet jaja i dvije pogače. Sesvete su vrlo rano, tijekom XIV stoljeća, postale vrlo važno trgovačko - prometno središte, pa nas ne čudi da je ban Mikac već 1343 godine ovdje postavio kraljevsku mitnicu i ubirao maltarinu. U XV stoljeću sam Kaptol je dobio od kralja /1458/ privilegij da sam postavi mitnicu u Sesvetama i ubire maltarinu, a ti iznosi su nam vrlo važni za "ocijenu iznosa tih mitnica, ali i ocjene intenziteta seljačke trgovine u okolini Zagreba" /J. Adamček, Agrarni odnosi..., Zagreb 1980./. Koliko su Sesvete bile zagrebačkom Kaptolu važno trgovište, pokazuje nam kraljevski privilegij kojim se dopušta "održavanje tri godišnja sajma i tjednog trga u Sesvetama /1475 godine/. Prema popisu dike /kraljevskog poreza/ Sesvete 1601 godine imaju 107 kuća. Prodori Turaka u Hrvatsku krajem XV stoljeća zahvaćaju i Sesvetsko Prigorje. To se vidi

TULJCI ZA BARUT
18 - 19 st.

iz molbe sesvetskih kmetova upućene 1482 godine Kaptolu, gdje oni mole da ih se oslobodi tlake jer su: "osiromašili od šteta koje su im nanjeli Turci. Zbog opasnosti novih vojnih pljačkaških prodora, da bi zaštitio svoje posjede, sela, kmetove i ostalo pučanstvo Kaptol je krajem XV ili početkom XVI stoljeća sagradio kaštele /manja vojna utvrđenja/ u Sesvetama, Sesvetskom Kraljevcu, Oporovcu, uz postojećeg u Vugrovcu, a možda su bila u Blaguši, Moravču i Brokunjevcu. Broj stanovnika Sesveta u ovim teškim vremenima varira, tako 1573 u popisu dimova za Zagrebačku županiju vidimo da u Sesvetama ovaj porez plaća 29 kućanstva. Godine 1786 Sesvete imaju samo 13 kućnih brojeva, 1811 već 120, 1866 15 kuća i 169 stanovnika. Krajem XVIII stoljeća, 1784, izgrađena je kaptolska kurija, možda na mjestu nakadašnjeg kaštela, s popratnim objektima, koja je kasnije postala postaja za diližanse i hotel. Danas je to zgrada Muzeja Prigorja.

Staru srednjevjekovnu cestu koja je povezivala Sesvete sa Zagorjem dao je ban Ivan Mažuranić modernizirati 1878-9 "da bude na korist Zagorcu i Posavcu". Željezničku prugu, kojom su spojene Sesvete sa Zagrebom dobile su Sesvete 1870 godine, kada je izgrađena dionica od Zagreba do Dugog Sela.

GEORG GRAF JELLACIC'SCHE
GÜTERVERWALTUNG NOVIDVORI
IN KROATIEN POST BEBOV'EC

GEORG GRAF JELLACIC'SCHE
GÜTERVERWALTUNG NOVIDVORI
IN KROATIEN POST BEBOV'EC

6-5

Nun Georg Graf in Allenhausen
in Bayern und seine künftige
Leb. in dem 1. März 1870. bis Ende
Juni 1876. Und die Verwaltung der
Güter Jellacic'scher Güter als Mitglied
in Wesselsdorf und in sich selbst
in ganzem Teil als Lege gegründet
physisch unverändert gebl.

Georg Graf Jellacic'sche Güterverwaltung
Noviodori 10 Juli 1876.

Georg Jellacic

Škola u Sesvetama, u pravom smislu riječi, otvorena 1864 godine, u mjesecu prosincu: "po velečasnom gsp. Nikoli Havličeku, kot. učiona nadzorniku u prisustvu domaćeg župnika Josipa pl. Kovačića i župljana propisanimi obredu blagoslovljena po načelu Sve s Bogom započeti". Prvi učitelj je bio Franjo Ivoš, a upisano je u školu od "107 sposobnjaka" njih 67.

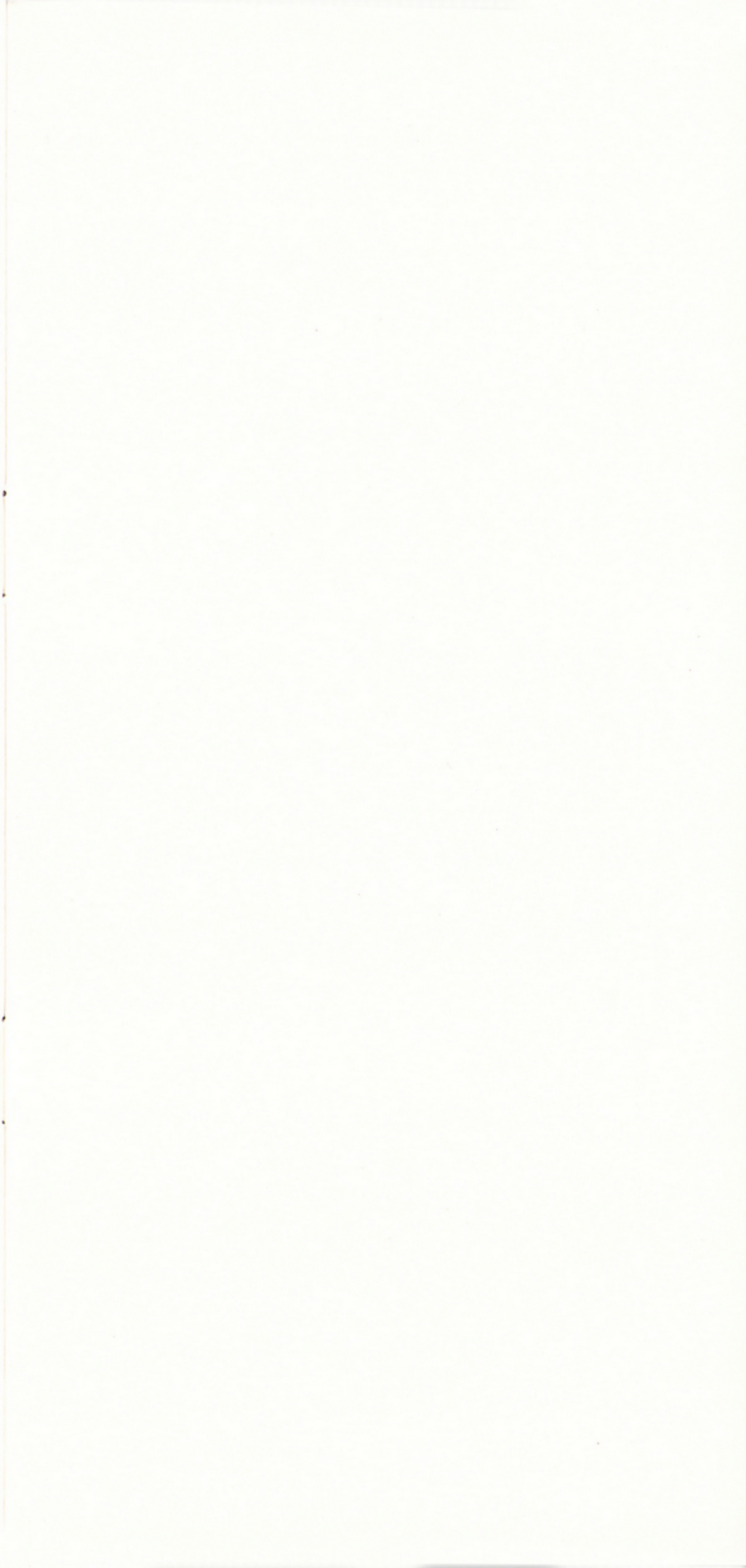
U srpnju 1879 započela je gradnja "Tvornica mesnate robe i masti d.d. u Sesvetah", koja je 1921 preuređena od strane Kate Rabus i sinova. Danas je to PIP "Sljeme". Iz male destilacije špirita i octa obitelji Badel razvilo se je veliko poduzeće za proizvodnju alkoholnih pića "Badel" koje egzistira i danas.

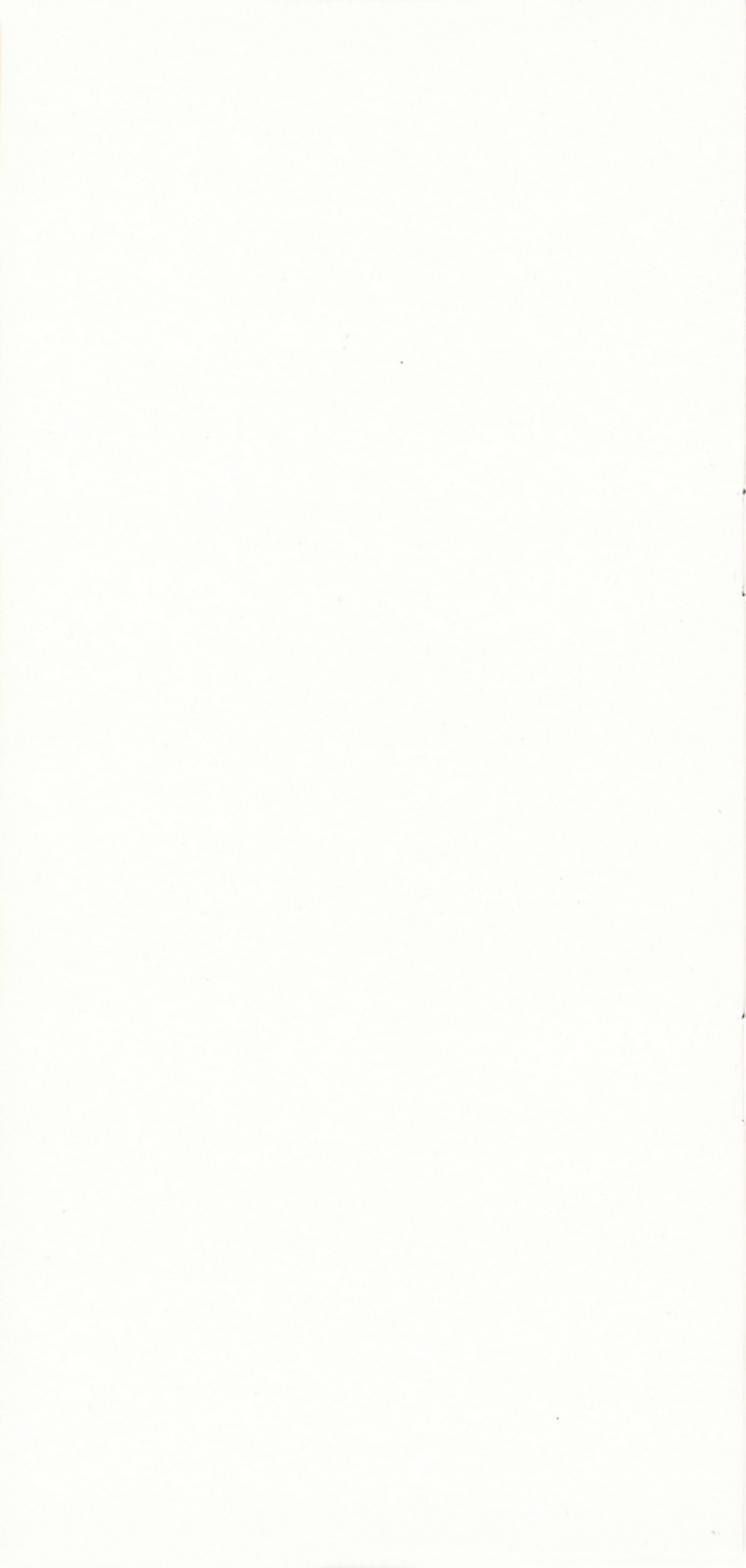
O sesvetskoj crkvi smo nešto rekli na početku, da je spominje Kaptolski Statut još 1334, da leži uz "magna via". Međutim, izvor iz 1328 godine, povelja kralja Karla Roberta nam ukazuje da je crkva sagrađena te godine, ako ne i ranije. Nabrajajući u toj povelji sve dotada stečene posjede Zagrebačke crkve, kada se govori o posjedu Sopnica Sesvetska /Sepnicha/, da bi točno odredio lokaciju /jer u Prigorju postoji i Kašinska Sopnica, što očigledno pisac povelje zna/ se naglašava "Sepnicha apud ecclesiam Omnium Sanctorum" /Sopnica kod crkve svih Svetih/. Iz godine 1363 imamo i ime prvog župnika /do danas poznatog iz povijesnih izvora/ "Dominus Endre rector ecclesie Omnium Sanctorum", župnik Andrija, rector crkve Svih Svetih, a iz istog izvora doznajemo da je uz crkvu postao i župni dvor. Današnja počela se graditi 1766 "ponajviše željom i nastojanjem velikog prepošta i generalnog vikara Franje Popovića kao i marom tadašnjeg sesvetskog župnika Marka Radovića 1773 godine i vinula se tako veličanstvena da bi mogla stajati uresom bilo kojem gradu. Dosta je prostrana, čitava pokrivena crijepom s dva tornja nad glavnim vratima. Na vrhu su tornjeva majstorski postavljene lukovice pokrivene crveno obojenom šindrom. Na jabukama su pozlaćeni križevi. Čitava je crkva na svod, lađa je ovalnog oblika,

a svetište okruglog, oslikano različitim likovima starog i novog zavjeta. Pod je pokriven čvrstim kamenom, u svetištu kamenom. Kod glavnih vratiju, ispod opisanih dva tornja, po čitavoj širini crkve, je kor na dva zidana stupa". Godine 1880 crkva je bila oštećena u potresu, pa su izvršene neke popravke. Dana 8. svibnja, ljeta Gospodnjeg 1945" istočni toranj dobio je dva izravna pogotka iz topa, a tada su oštećeni i krov i prozori". Sesevetska crkva je nedjeljivi dio povijesti Sesevetskog Prigorja, a najljepšu misao o njoj napisala je A. Horvatić "Putniku koji dolazi iz Zagreba Sisak nagoviješta impozantna crkva m. Magdalene u Selima, a umornom putniku blizinu Zagreba najavljuje s juga po dva zvonika u Brezovici, a s istoka dva tornja s visokim baroknim kapama u Sesevetama".

Spisano u Sesevetama, dana 30. listopada ljeta Gospodnjeg 1995.

Mladen Nadu, prof.

Izdavač:

MUZEJ PRIGORJA - SESVETE

Za izdavača:

VLADIMIR SOKOL

Autor izložbe i kataloga:

MLADEN NADU

Likovna postava:

**DUBRAVKA HABUŠ-ŠKENĐIĆ
SNJEŽANA JURIŠIĆ
MLADEN NADU**

Stručni suradnici:

**SNJEŽANA JURIŠIĆ
VLADIMIR SOKOL**

Fotografije:

**MLADEN TOMLJENOVIC
VLADIMIR SOKOL**

Tiskara:

GRAFORAD - Rugvica

Naklada:

500 kom.

